

MAÇA ASI

*...o sırada bir Alman askeri
geçiyordu bisikletiyle...*

Filozoflar ülkesine yaptığımız büyük gezi, Kuzey Norveç'teki eski bir liman kenti olan Arendal'da başladı. Boleroy'a binip Kristiansand'dan Hirtshals'a geçtik. Danimarka ve Almanya'daki yolculuğumuz hakkında anlatacak fazla bir şey yok. Legoland'ı ve Hamburg'un dev limanını saymazsam, sadece otoban ve çiftlikler gördük diyebilirim. Ancak Alpler'e ulaştıktan sonra, gerçekten bir şeyler olmaya başladı.

Bir anlaşma yapmıştık babamla. Ben, geceleme için durana kadar çok uzun süre yol alsak bile huysuzluk etmeyecektim, babam da otomobilde sigara içmeyecekti. Bu yüzden, sık sık sigara molası vermeye karar vermiştik. İsviçre'ye kadarki yoldan en çok aklımda kalan da bu sigara molaları oldu zaten.

Ben arkada Micky Mouse okur ya da fal açarken, babamın şoför koltuğunda düşünmüş olduğu bir şey hakkında ki küçük konuşmasıyla başlıyordu molalar hep. Çoğu kez konu annemdi, bazen de babamın sevdiği konulardan biri.

Örneğin, yıllar sonra sonra denizciliği bıraktığından beri, robotlarla ilgilenir olmuştu. Bu belki çok değişik bir konu sayılmaz; ama babam bu kadarla kalmıyor, günün birinde bilimin yapay insanlar üretebileceğine de inanıyordu. Öyle kırmızı yeşil ışıkları yanan, teneke sesli ahmak

robotlar değil; bizim gibi gerçek, düşünebilen insanlar! Hattâ bu da yetmiyordu babama. Bütün insanların daha şimdiden yapay varlıklar olduğunu düşünüyordu.

“Biz capcanlı oyuncak bebekleriz,” derdi sık sık. Birkaç bardak devirdikten sonra, daha da keyifle söylerdi bunu.

Legoland’da kendinden geçmiş, legolardan yapılmış insanların seyrederken, annemi düşünüp düşünmediğini sordum ona. Başını sallamakla yetindi.

“Bütün bunların birden canlanıverdiğini düşün, Hans Thomas,” dedi. “Birden şu plastik evlerin arasında dolaşmaya başlıyorlar! Ne yaparız o zaman?”

“Delisin sen,” dedim ona; çünkü çocuğuyla Legoland’ı gezen hiçbir babanın böyle zırvalamadığından emindim.

Babamdan dondurma istemeye karar verdim. Ondan bir şey istemek için en uygun zamanın, kaçıkça fikirlerini anlatmaya başladığı anlar olduğunu biliyordum. Sanırım bana hep böyle konulardan bahsettiği için, vicdanı pek rahat değildi. Vicdanı rahat olmayan kişiler de, bilindiği gibi, daha bir eli açık olurlar. Tam ağzımı açacakken “Aslında bizler, canlı birer lego figürüz,” dedi.

Artık dondurmam garantiydi: Babam felsefe yapmaya başlamıştı bir kez.

Atina’ya gidiyorduk, ama olağan bir yaz tatili değildi amacımız: Atina’da -ya da Yunanistan’da bir yerlerde- annemi arayacaktık. Bulup bulamayacağımız belli değildi. Hem bulsak da, bizimle Norveç’e dönecek miydi bakalım? Ama denemek zorundayız, diyordu babam; çünkü ne o ne de ben, hayatımızın geri kalanını annem olmadan geçirme

düşüncesine katlanabilirdik.

Annem, babamı ve beni bırakıp gittiğinde henüz dört yaşındaydım. Bu yüzden ona hâlâ “anne” diyorum. Oysa babamı giderek daha iyi tanıdım ve günün birinde ona “baba” demeyi artık doğru bulmamaya başladım.

Annem kendi kendisini bulabilmek için, dünyaya açılmak istemişti. Babamla ben de, dört yaşında oğlu olan bir kadının kendini bulması için artık zamanın gelmekte olduğunu kabul etmiş, hattâ bu konuda onu desteklemiştik. Ama hiç anlayamadığım şey, kendini bulmak için neden ille de gitmesi gerektiği idi. Neden bu işi Arendal’daki evimizde halledemiyordu? Ya da hiç olmazsa, Kristiansand’a bir gezi yapmakla yetinemez miydi sanki? Kendini bulmak isteyen herkese tavsiyem, buldukları yerde kalmalarıdır. Yoksa kendilerini hepten kaybetme tehlikesi çok büyüktür.

Annem gideli yıllar olmuştu, artık nasıl biri olduğunu bile hatırlayamıyordum. Bildiğim tek şey, diğer kadınların hepsinden çok daha güzel olduğuydu. Babam böyle diyordu en azından. Bir kadın ne kadar güzelse, kendini bulmasının o denli zor olduğunu da söylerdi hep.

Annem kaybolduğundan beri, her yerde aramıştım onu. Ne zaman Arendal’ın büyük meydanından geçsem, onu görüvereceğimi sanırdım. Ya da Oslo’ya, büyükanneme her gidişimde, gözlerim dört bir yanı tarardı. Ama hiç göremiyordum annemi. Onu ancak, babam eve Yunanca bir moda dergisi getirdiğinde görebildim. Dergideydi annem, kapak resminde ve derginin içinde. Kendini hâlâ bulamadığı besbelliydi resimlerde. Çünkü bu benim annem

değildi, başka bir kadına benzemeye çalıştığı açıkça görü-
lüyordu. Babamla ben, ona çok acımiştük o zaman.

Bu moda dergisini babamın teyzesi Girit'ten getirmişti. Oradaki her gazete kulübesinde asılıydı annemin resimleri. Birkaç drahmi verdin mi, alabiliyordun onu. Bu düşünceyi biraz komik bile bulmuştum doğrusu. Biz annemi burada yıllarca arayıp durmuştuk; halbuki o aşağıda bir yerlerde, bir derginin kapağından herkese gülümsüyordu.

“Kimbilir hangi şeytanın aklına uydu,” dedi babam başını kaşıyarak. Yine de resimleri dergiden kesip yatak odasına astı. Anneme benzer birinin resimleri, hiç yoktan iyiydi ona göre.

Sonra da annemi aramak için Yunanistan'a gitmemize karar verdi.

“Onu eve döndürmeyi denemeliyiz, Hans Thomas,” diyordu, “yoksa bu moda macerasında boğulup gitmesinden korkuyorum.”

Ben o zaman ne demek istediğini pek anlamamıştım. İnsanın çok bol bir elbisenin içinde boğulabileceğini duymuştum, ama maceralarda da boğulanlar olduğundan haberim yoktu. Oysa şimdi, herkesin bu tehlikeye karşı çok dikkatli olması gerektiğini biliyorum.

Hamburg yakınlarında, otobanın kenarındaki bir dinlenme yerinde durduğumuzda babam, kendi babasından söz etmeye başladı. Anlattıkları zaten hep bildiğim şeylerdi. Ama şimdi burada, hızla geçip giden Alman otomobillerinin karşısında, ayrı bir anlam taşıyordu. Çünkü benim babam, bir “Alman piçi”ydi. Bunu böyle söylemek artık benim

için hiç sorun değil; Alman piçi olanların da diğer bütün çocuklar kadar iyi olabileceğini öğrendim zamanla. Ama tabii söylemesi kolay! Kuzey Norveç'teki küçük bir kentte babasız büyümenin ne demek olduğunu ben bilemem ki!

Belli ki babamın büyükbabam ve büyükannemden bahsetmesinin nedeni, Almanya'da oluşumuzdu.

Savaşta yiyecek bulmanın ne zor olduğunu herkes bilir. Büyükannem de biliyordu. Onun için bisiklete atlayıp Froland'a kırmızı yabanmersini toplamaya gitmişti. Henüz on yedi yaşındaydı. Yazık ki, yolda lastiğin patlayacağı tuttu.

İşte bu yabanmersini gezisi, benim hayatımın en önemli olaylarından biridir. Hayatımdaki belki de en önemli olayın doğumumdan en az otuz yıl önce geçtiğini söylemek tuhaf kaçabilir, ama o pazar günü büyükannemin bindiği bisikletin lastiği patlamasaydı, babam hiç doğmamış olacaktı. Tabii o doğmayınca, benim de dünyaya gelmek için hiçbir şansım olmazdı.

Neyse... Büyükannem bir sepet dolusu yabanmersiniyle Froland'dayken, bisikletinin lastiği patladı. Haliyle lastiği yamamak için gerekli şeyler yanında yoktu, zaten en iyi yama malzemesi olsa bile, tekerleği tek başına onarması beklenemezdi.

O sırada bir Alman askeri geçiyordu yoldan bisikletiyle. Alman olduğu halde, öyle çok savaşkan biri değildi. Hattâ topladığı yabanmersinlerini eve götüremeyen genç kadına karşı gayet saygılıydı. Üstelik yanında yama malzemesi de vardı.

Eğer büyükbabam, o sıralar Norveç'te bulunan bütün Alman askerleri hakkında düşündüğümüz gibi, kaba saba

bir adam olsaydı, büyükannemin yanından geçip gidiverirdi. Ama asıl mesele bu değil. Böyle bir durumda büyükannemin başını dik tutup, işgalci Alman kuvvetlerinden yardım almayı reddetmesi gerekirdi.

Sorun, o Alman askerinin şanssızlığa uğramış genç kadından hoşlanmaya başlamasıyla doğdu. Birkaç yıl sonra büyükannemin başına gelecek asıl büyük talihsizliğe yol açan, bu durumdu.

Öykünün bu noktasına gelince, babam hep bir sigara yakardı. İşin gerçeği şu ki, büyükannem de Alman askerden hoşlanmıştı. Terslik işte buradaydı. Büyükannem bisikletini tamir eden büyükbabama teşekkür etmekle kalmamış, Arendal'a onunla birlikte gitmeye de razı olmuştu. Hem itaatsiz hem de aptaldı, bu bir gerçek. En kötüsü de, Aclubay Ludwig Messner'le görüşmeyi sürdürmesiydi.

Böylece büyükannem, bir Alman askerine âşık oldu. Ne yazık ki, kime âşık olacağımıza her zaman kendimiz karar veremiyoruz. Ama büyükannem, henüz âşık olmamışken bir daha büyükbabamı görmemeye karar vermeliydi aslında. Bunu yapmadı, cezasını da çekti.

Gizlice buluşmayı sürdürdüler. Arendal sakinleri büyükannemin bir Alman askeriyle randevulaştığını fark etseydi, onu hemen kovarlardı aralarından. O sırada normal insanların yapabileceği tek şey Almanlar'la savaşmaktı, onlarla ilişki kurmak değil.

1944 yazında Ludwig Messner, Üçüncü Reich'i doğu cephesinde savunsun diye Almanya'ya geri gönderildi. Arendal'da trene bindiği andan itibaren de, büyükannemin hayatından silindi. Büyükannem bir daha ondan hiç

haber almadı. Savaş bittikten yıllar sonra onu aradığında da, izine rastlayamadı. Sonunda, Ruslar'a karşı savaşta öldüğüne iyice inandı.

Froland'a yapılan bisiklet gezisi ve onu izleyen olaylar, belki de unutulup gidecekti; eğer büyükannem hamile kalmış olmasaydı. Anlaşılan büyükannem, büyükbabam doğu cephesine gitmeden biraz önce hamile kalmış, ama bunu haftalar sonra fark etmişti.

Bundan sonra olup bitenler, babamın değişiyse şeytan işiydi, zaten tam burada bir sigara daha yakmadan edemezdi. Babam, Norveç'in Mayıs 1945'te işgalden kurtuluşundan biraz önce doğmuştu. Almanlar çekilir çekilmez, Alman askerleriyle ilişkiye giren Norveçli kadınlardan nefret eden birtakım Norveçliler, büyükannemi yakalamıştı. Ne yazık ki, böyle kadınların sayısı hiç de az değildi. En kötü durumdakiler de, bir Alman'dan çocuğu olanlardı. Ama aslında büyükannem büyükbabamla onu sevdiği için birlikte olmuştu, bir Nazi olduğu için değil. Zaten büyükbabam Nazi filan değildi. Yakasına yapışıp onu Almanya'ya göndermelerinden önce, büyükannemle birlikte İsveç'e kaçma planları yapmışlardı. Daha sonra bundan vazgeçmelerinin nedeni, İsveçli sınır nöbetçilerinin, sınırı geçmeye kalkan Alman asker kaçaklarını hemen vurduklarını duymuş olmalarıydı.

Arendallılar büyükanneme saldırmış, saçlarını dibinden kesmişlerdi. Daha yeni doğum yapmış olduğu halde dövmüşler, üzerinde tepinmişlerdi. İç rahatlığıyla söyleyebilirim ki, Ludwig Messner onlardan çok daha iyi davranmıştı.

Kafasında hiç saç kalmamış olan büyükannem, Oslo'ya, Trygve Amca ve Ingrid Teyze'nin yanına gitti ister istemez. Arendal'da can güvenliği kalmamıştı. Yaşlı bir adam gibi saçsız olduğu için, sıcak bahar günlerinde bile şapka giymek zorundaydı. Annesi Arendal'da oturmaya devam etti. Savaş bittikten tam beş yıl sonra, büyükannem de babamla birlikte döndü oraya.

Ne büyükannem ne de babam, Froland'da olanların başışlanmasını istiyorlardı. Bizim eleştirebileceğimiz tek şey, verilen cezanın dozuydu. Örneğin bir suçun kaç kuşak boyunca cezalandırılması gerektiği, ilginç bir sorudur. Büyükannemin hamile kalmasında tabii kendi suçu da vardı; zaten o da bunu hiçbir zaman inkâr etmiş değildi. Ama bence, çocuğun cezalandırılması da doğru mudur sorusunu cevaplamak, pek kolay değil.

Bu konuda çok düşündüm. Babamın bir günah sonucu dünyaya geldiği doğrudur. Ama bütün insanların kökü zaten Adem ile Havva'da değil mi? Bu benzetmenin sakat olduğunun farkındayım elbette. Karşılaştırılmaz iki şey bunlar: biri elma, öbürü yabanmersini. Ama bisiklet lastiği ile Adem ve Havva'yı yoldan çıkaran yılan arasında bir benzerlik var yine de.

Her neyse, dünyanın bütün anneleri, artık bir kez doğmuş olan bir çocuk için kendi kendilerini ömür boyu suçlayamayacaklarını bilirler. Hele çocuğa gerçekten suç yüklememeli bence. Bir "Alman piçi"nin bile, yaşam sevinci duymaya hakkı var. Ama bu konuda babamla tam olarak aynı şekilde düşünmüyoruz.

Sözün kısası babam, bir Alman piçi olarak büyümüştü.

Gerçi Arendallı yetişkinler artık “Almanların fahişeleri”ni dövme yi bırakmıştı, ama çocukları Alman piçleriyle alay etmeyi sürdürüyordu. Çocuklar, büyüklerin bayağılıklarını taklit etmeye bayılırlar. Anlayacağınız, babamın çocukluğu pek yaman geçmişti. Onyedisine geldiğinde, artık daha fazla dayanamadı; o da başkaları gibi Arendal’ı çok sevdiği halde, miço olup denizlere açıldı. Tam yedi yıl sonra geri döndü. Bu arada Kristiansand’da annemle tanışmıştı. Hisøy’da eski bir eve taşındılar. Ve işte ben 29 Şubat 1972’de, o evde doğdum. Bu açıdan, Florand’daki olayların suçunu kısmen benim de taşımam gerekir haliyle. “İlk günah” böyle bir şey işte.

Çocukluğunu Alman piçi olarak geçirdikten ve yıllarca denizlerde dolandıktan sonra, babamın alkollü içeceklere karşı her zaman bir zaafı olmuştu. Ama bence, bu kadarı biraz fazlaydı. Hep unutmak için içtiğini söylüyor, ama tam da bu noktada yanılıyordu aslında. Çünkü ne zaman içse, hep büyükannemle büyükbabamdan, Alman piçi olarak yaşamak zorunda kaldığı hayatından bahsedirdi. Bazen ağladığı da oluyordu. Bence alkol, olayları daha iyi hatırlamasına yarıyordu asıl.

Hamburg otobanının kenarında bana yaşamöyküsünü bir kez daha anlattıktan sonra, şöyle demişti: “Sonra annen yok oldu. Seni yuvaya gönderdiğimizde, o da ilk işine başlamıştı, yani dans öğretmenliğine. Daha sonra da modellik yaptı. Sık sık Oslo’ya gidiyordu. İki kez de Stockholm’e... Bir gün eve dönmedi. Sadece bir mektup geldi onun yerine. Yurtdışında bir iş bulduğunu, ne zaman döneceğini bilmediğini yazıyordu. Sanırsın bir iki haftalığına

gitmiş. Oysa yıllardan beri yok...”

Bunları da çok dinlemiştim, ama bu kez babam bir şey daha ekledi: “Benim ailemde hep birisi eksikti, Hans Thomas. Her zaman yolunu şaşırın biri oldu. Sanırım bu bir aile lâneti.”

Lânet dediğinde biraz korkmuştum. Sonra otomobilde düşündüm bu konuyu ve haklı olduğuna karar verdim.

Babamla benim bir babamız ve büyükbabamız, bir eşimiz ve annemiz eksikti. Ayrıca babam, lânetten söz ederken başka bir şey daha düşünmüştü herhalde: Büyükanem henüz çocukken, odunculuk yapan babası, devrilen bir ağacın altında can vermişti. Yani o da babasız büyümüş sayılırdı. Belki de bu yüzden, savaşa, ölmeye gönderilen bir Alman askerinden çocuğu olmuştu. Belki onun çocuğu da aynı nedenle, kendimi bulacağım diye Atina’ya giden bir kadınla evlenmişti.